

УДК 544

О.В. Подобій, Г.В. Сокольський, С.В. Іванов

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ПОСТУП ХІМІЧНОЇ НАУКИ

Національний університет харчових технологій, м. Київ

Розглянуті сьогодення та витоки розвитку хімії, хімічної науки у Національному університеті харчових технологій з нагоди 130-річного ювілею. Зазначено роль видатних науковців-хіміків у відкритті та становленні закладу, зміцненні його авторитету на теренах України та поза її межами.

Ключові слова: Національний університет харчових технологій, хімічна наука, поступ.

Національний університет харчових технологій (НУХТ) – потужний освітній та науковий центр, в якому сьогодні навчається близько 30 тисяч студентів і слухачів. З часів заснування і до нині університет є флагманом підготовки фахівців для харчової галузі на теренах України та поза її межами. До складу університету, окрім базового навчального закладу у м. Києві, входять 2 Інститути післядипломної освіти, 13 коледжів і технікумів, 8 регіональних навчально-наукових центрів, розташованих у різних регіонах України. Науково-педагогічний штат університету налічує 550 співробітників: 21 академік академій різного спрямування, понад 100 професорів та докторів наук, більше 400 кандидатів наук. В університеті функціонує аспірантура, докторантура, де готують фахівців вищої кваліфікації та 7 спеціалізованих вчених рад із захисту дисертацій за 15 науковими спеціальностями.

Характерною рисою закладу, започаткованого як спеціалізований технічний навчальний заклад для підготовки технологів, хіміків та майстрів цукрового виробництва, є ґрунтовна базова хімічна підготовка. В різні часи в закладі працювали видатні хіміки. З ім'ям провідних учених – професорів Д.І. Менделєєва, О.М. Бутлерова, М.А. Бунге (членів Київського відділення Російського технічного товариства) пов'язано його заснування. Це сталося 130 років тому у місті Сміла з відкриттям технічних класів, реорганізованих у Київський інститут цукрової промисловості (КІЦП) (включно з цукровими факультетами Кам'янець-Подільського хімічного інституту і Київського політехнічного інституту, 1930 р.). Вже через 5 років КІЦП був перейменований на Київський технологічний інсти-

тут харчової промисловості (КТІХП) ім. А.І. Мікояна. Під цією назвою він здобув визнання і посів чільне місце у вищій школі колишнього Радянського Союзу.

Загалом всі наукові напрями університету з огляду на специфіку їх об'єктів дослідження – харчових продуктів та/або технологій дуже тісно пов'язані із хімічною проблематикою. Розвитком базової хімічної освіти керівництво опікувалося з моменту створення закладу і до сьогодні. Були створені та здобули значний авторитет кафедри хімічного напрямку (аналітичної, неорганічної, органічної, фізичної і колоїдної хімії), що мають свої традиції, бурхливу історію, наукові школи. Ними здійснюється фундаментальна хімічна підготовка, в тому числі фахівців-хіміків для харчової галузі.

Хімічну науку в стінах закладу розвивали видатні радянські вчені. Так, у перші повоєнні роки (1946–1953 рр.) кафедра фізичної, колоїдної та аналітичної хімії була об'єднана з кафедрою загальної та неорганічної хімії, а завідував нею видатний вчений, доктор хімічних наук, професор, академік АН УРСР Думанський Антон Володимирович. Професор А.В. Думанський та його учні обґрунтували значення зв'язаної води в технологічних процесах цукрового, крохмале-патокового, хлібопекарського, бродильного та інших виробництв. З ініціативи та за редакцією А.В. Думанського вийшли збірники “Коллоиды в процессах пищевой индустрии” (1946), “Коллоиды в пищевой промышленности” (1949). З 1953 по 1962 роки кафедру очолював учень А.В. Думанського, випускник Київського політехнічного інституту, доктор хімічних наук, професор, член-кореспондент АН УРСР Куриленко Онисим Данилович. Значну увагу приділяв

вивченню закономірностей впливу електричних полів на поведінку гетерогенних колоїдних систем. Під керівництвом О.Д. Куриленко на кафедрі широко розгорнулися дослідження у галузі термодинаміки та гідрофільності дисперсних систем та високомолекулярних сполук.

На кафедрі аналітичної хімії працював Бабко Анатолій Кирилович – видатний хімік-аналітик, доктор хімічних наук, професор, академік АН УРСР, заслужений діяч науки. Протягом тривалого часу кафедрою аналітичної хімії завідувала учениця Анатолія Кириловича – Штокало Мирослава Йосипівна, доктор хімічних наук, професор (1976 – 1998). Автор понад 190 наукових праць та двох монографій: «Металл-індикаторний метод изучения комплексных соединений в растворе» у співавторстві з академіком А.К. Бабко та колективної «История развития аналитической химии на Украине». З 1954 по 1956 рр. відокремлену кафедру загальної та неорганічної хімії очолює Іван Арсентійович Шека доктор хімічних наук, професор, член-кореспондент АН УРСР (зав. відділом ІЗНХ АН УРСР, працював завідувачем кафедри за сумісництвом). В цей період на кафедрі започатковується напрям наукових досліджень координаційна хімія.

Великий внесок в розвиток хімічної промисловості нашої країни зробив видатний вчений університету – Бобрівник Леонід Дем'янович, доктор технічних наук, професор, який протягом 20-ти років (з 1980 по 2000 рр.) очолював кафедру органічної хімії. Професор Бобрівник Л.Д. розвинув новий науковий напрям «Розроблення технологій інуловмісних продуктів харчування профілактично-лікувального призначення біотехнологій мікробного синтезу (спирту, дріжджів, поліцукридів) на основі топінамбура та іншої інуліновмісної сировини». Він підготував 28 кандидатів наук та 2 доктори наук, 7 кандидатів наук для Республіки Куба, є автором 170 друкованих праць.

За часів незалежності роль закладу залишалася незмінно важливою. У 2002 році, враховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності, його вагомих внесок у розвиток національної освіти і науки, Указом Президента України університетові надано статус Національного. Відтоді він носить сучасну назву.

Сьогодні основні напрями наукової діяльності хімічного спрямування започатковані: на кафедрі аналітичної хімії доктором хімічних наук, професором Костенко Єлизаветою Євгеніївною – застосування фотометричних реагентів, іммобілізованих на полімерних іонообмінниках, для визначення мікрокількостей металів шляхом одержання прозорого твердофазного концентрату в аналізі харчових продуктів; на кафедрі

неорганічної хімії доктором хімічних наук, професором Полумбриком Олегом Максимовичем – хімія вільних радикалів для прогнозування механізмів окиснення харчових продуктів; на кафедрі органічної хімії доцентом, кандидатом хімічних наук Шульгою Сергієм Івановичем – синтез та дослідження БАР на основі нітрогено та оксигеновмісних гетеро циклів; на кафедрі фізичної і колоїдної хімії доцентом, доктором хімічних наук Сокольським Георгієм Володимировичем – взаємозв'язок складу, структури та властивостей у функціональних матеріалах різної природи.

З 2010 року доктор хімічних наук, професор Сергій Віталійович Іванов працює ректором Національного університету харчових технологій та завідувачем кафедри експертизи харчових продуктів. Він успішно поєднує наукову та адміністративну роботу. Очолює Українську Асоціацію вищих навчальних закладів та підприємств харчової промисловості (UkrUFoST), є членом Наукової ради Міністерства освіти і науки України. За його безпосередньої участі Національним університетом харчових технологій у 2011 році проведено ліцензування освітньої діяльності за напрямом підготовки 6.051301 “Хімічна технологія” (майбутня професійна підготовка за спеціальністю “Хімічні технології харчових добавок та косметичних засобів”). З 1 вересня 2011 року кафедрою фізичної і колоїдної хімії під керівництвом доктора технічних наук, професора Грабовської Олени В'ячеславівни розпочато підготовку фахівців за новим для кафедри та університету напрямом 6.051301 “Хімічна технологія”. Грунтовна хімічна підготовка відрізняє випускників за цим напрямом серед інших студентів в нашому університеті.

З метою розширення наукових зв'язків із зазначених та інших хімічних напрямів на базі кафедри фізичної і колоїдної хімії було успішно проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми хімії і хімічної технології» 20-21 листопада 2014 року. На круглому столі із проблем хімічної освіти, що був проведений в рамках конференції, обговорювалися перспективи розвитку спеціальності “Хімічні технології харчових добавок та косметичних засобів”, відзначалася нагальна потреба залучення фахівців ВНЗ хімічного профілю до реформування навчального процесу з дисципліни «Хімія» у середній школі.

Отже, здобутки університету у хімічній галузі за часів його існування є потужними та вагомими. У рік ювілею – 130 річчя закладу, вони надихають співробітників на нові творчі та наукові досягнення.

Надійшла до редакції 20.12.2014

**NATIONAL UNIVERSITY OF FOOD TECHNOLOGIES:
PROGRESS OF CHEMICAL SCIENCE**

O.V. Podoby, G.V. Sokolsky, S.V. Ivanov

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

An overview of the current state and origins of chemistry at National University of Food Technologies is made on the occasion of its 130th anniversary. The role of prominent chemists in the foundation and establishment of the University and its prestige in Ukraine and abroad are shown.

Keywords: National University of Food Technologies; chemistry; science; progress.